

Bán Imre

(1905–1990)

Bán Imre professzor, a makulátlanul tiszta ember és az iskolateremtő nagy tudós nincs többé közöttünk. Az ember, aki a budapesti és a párizsi egyetemen végezte tanulmányait, hogy utána Gyöngyösön tanítson két évtizeden keresztül; a tudós, aki vidéki tanárként is fáradhatatlanul publikálva, szűkebb szakmájának és három nagy európai nyelv irodalmának biztos ismeretében foglalkozott a magyar irodalommal.

Azon nagyon kevesek közé tartozott, aki a középkortól Csokonaiig minden korszakhoz és a korszakok minden írójához hozzá tudott fűzni valami olyat, amit más rajta kívül nem tudott, és minden magyar jelenséget európai kontextusba állított. Máig emlékezetes, hogy Ernst Robert Curtius, a világhírű német romanista könyvéről ő írt ismertetést 1954-ben és mintegy bevezette a magyar tudományos köztudatba; ő volt az, aki a francia és olasz reneszánszról és barokkról a legalaposabb ismeretekkel rendelkezett, s jellemző e rendkívül sokoldalú tudósra, hogy életében megjelent utolsó kötetében, 1988-ban Dante-tanulmányait gyűjtötte össze.

Tudásának fő erőssége a filológiai módszerek szigorú alkalmazása volt. Szorgalmas adatgyűjtéssel és szigorú kritikával dolgozott, könyveiben és tanulmányaiban új ismeretek halmazát bocsátotta közre, ismertetéseiben gyakran tette szóvá az adatbeli és a szakirodalmi hiányosságokat. Felülmúlhatatlan tudása tette lehetővé, hogy új koncepciókkal és új összefüggések feltárásával lépjen fel, különösen ha kutatásainak legkedveltebb területén, a magyar XVII. és a XVIII. században dolgozott. Apáczai Csere Jánosról írott monográfiája olyan mű, melyhez fogható hosszú ideig nem fognak írni, és utódaink messze benne lesznek a XXI. században, míg valaki újabb könyv megírására számhatja magát. Különösen vonzotta a retorikák és a poétikák valamint ezek történeti feldolgozása: ezen a területen úttörő volt ő és atyja annak, amit a szakmai nyelven kritikátörténetnek hívnak. Mohón érdekelték az irodalmi recepció útjai és módjai, és emiatt foglalkozott szívesen az irodalom legkülönbözőbb szintjeivel és rétegeivel: az igazi nagyok mellett a szerény iskolamesterek és diákok irodalmi munkásságával, és ezt nagy tapasztalattal és bölcsességgel helyezte el a maga történeti helyére.

Bán Imre halálával a század második felének egyik legkiemelkedőbb és emberileg leg-tiszteletreméltóbb tudósát veszítettük el. Nagyon fájdalmas veszteség ez, és csak azzal vigasztalhatjuk magunkat, hogy a magyar irodalomtudomány olyan inspirációkat kapott tőle, melyeket ma pontosan regisztrálni még nehéz lenne. Mi, valamivel fiatalabb pályatársai tisztelettel ápoljuk majd emlékét, az utánunk következő nemzedék olvassa majd az általa példás alaposággal kidolgozott irodalmi eszméket és stílusokat: nélkülözhetetlen művek ezek, amelyek maradandóvá teszik személyét és a bibliográfiai adatoknál lényegesen gazdagabb életművét.

Tarnai Andor